

A világgazdaság fejlődésének kilátásai és a magyar gazdaság, 2007–2008

Simai Mihály

Recesszió vagy kiigazítás

Az elmúlt három-négy esztendő különösen kedvező évei után a világgazdaság fejlődését meghatározó államok döntő többsége és a nemzetközi szervezetek elemzői a következő két esztendőben a globális növekedés ütemének mérséklődésére számítanak. A világtermék 2004-ben 4%-kal, 2005-ben 3,5%-kal nőtt, megközelítve a 40 000 milliárd dollárt. 2006-ban előreláthatólag 3,7-3,8%-kal bővül. Az ENSZ nemzeti prognózisokra épülő előrejelzése a világtermék növekedési ütemét 2007-re 3,2%-ra, 2008-ra pedig 3,3%-ra valószínűsítik. Az esetleges ütemcsökkenés mintegy 40%-áért az USA gazdasági növekedésének várható lassulása a felelős. Megoszlanak a vélemények arról, hogy folytatódik-e a még mindig lassú, de a korábbi évekénél valamivel kedvezőbb, 2006-ra jellemző gazdasági növekedés az euróövezetben, mindenekelőtt Németországban? Az Egyesült Államokban az ingatlanpiacra épült fellendülés kifulladására és az ingatlanpiac gyors gyengülése a fő tényezők a növekedés valószínűsített lassulásában. A XXI. század első évtizedének első felében az ingatlanok értéke az USA-ban 9 000 milliárd dollárról 22 000 milliárd dollárra nőtt. Az amerikai történelemben ez példa nélküli volt, s alapot adott arra, hogy a háztulajdonosok hatalmas kölcsönöket vegyenek fel, annak ellenére, hogy a reálbérek alig emelkedtek, és számottevően növeljék kiadásukat építkezésre, tartós fogyasztási cikkekre. Ennek tudható be az USA gazdasági növekedésének 50%-a. A termelő beruházások alig nőttek. Nem valószínű, hogy a növekedési ütem lassulása az amerikai gazdaságban a globális, vagy akár csak az amerikai recesszió

kezdését jelzi. Ez utóbbira csak abban az esetben kerülne sor, ha az amerikai ingatlanpiac helyzete radikálisan romlana, a lakossági fogyasztás tovább csökkenne, a belső eladósodás emiatt súlyos zavarokat okozna az USA pénzügyeiben, s a dollár gyengülése megnehezítené az amerikai hitel felvételeket külföldön.

A lehetséges ellensúlyozók

Egy esetleges amerikai recesszió hatása a világgazdaság többi részére kedvezőtlen lenne ugyan, de nem lenne olyan drámai, mint akár öt évvel ezelőtt volt. Erre utalnak a világgazdaság növekedésének megváltozott feltételei. 2001 és 2006 között a világtermelés bővülésének 21%-a Ázsiának volt köszönhető. Az USA növekedésének szerepe csak 19% volt. Az is figyelemre méltó, hogy a kínai és az indiai gazdaság bővülésében az exportnál sokkal gyorsabban nőtt a belső felhasználás, és különösen a beruházások szerepe. 2006-ban a kínai gazdaságban nemcsak a kivitelt, hanem a belső fogyasztás és az infrastruktúrát fejlesztő beruházások növekedése is igen jelentős tényezőként szerepelt. Kína egyébként a világ negyedik legjelentősebb termelője, s a harmadik legnagyobb exportőrje lett 2006-ra. Japán fejlődésében előre haladt a belső konszolidáció, s ugyancsak nőtt a belső fogyasztás és a beruházások szerepe. Az Ázsiai Fejlesztési Bank elemzői az elmúlt három év átlagára vonatkozóan figyelemre méltó adatokat közölnek a beruházások nagyságáról a BNT-ben, ami jelentős további növekedésre utal:

Kína	44%
Thaiföld	32%
India	30%
Dél-Korea	30%
Japán	24%
Indonézia	22%
Tajvan	20%
Malajzia	20%

Forrás: Ázsiai Fejlesztési Bank, 2006

Sok szakértő vitatja ugyan a kínai beruházások kiemelkedő méreteire vonatkozó számok megbízhatóságát és gazdasági indokoltóságát az adott világgazdasági feltételrendszerben, de belső jelentőségük az ország további növekedése szempontjából mindenképp nagy. Indiai szakértők arra számítanak, hogy a beruházások és a belső fogyasztás, valamint a kivitel kedvező hatására, az ország gazdasági növekedése a következő öt esztendőben meghaladja az évi 10%-os rátát, tehát megközelíti a kínai növekedést.

Az EU főbb államainak gazdasági fejlődésének tényezői között nőtt a technikai fejlődést szolgáló beruházások és a kivitel szerepe, s egyes fontos államokban valamelyest emelkedett a fogyasztás fontossága is. Az euróövezetben a beruházások a BNT 22%-át tették ki 2005-ben, s tovább nőttek 2006-ban. Különösen kedvező volt a növekedés a német gazdaságban a most záruló esztendőben. Javult a beruházások technikai összetétele és hatékonysága is. Ugyanakkor az államok többsége alig, vagy egyáltalán nem tudta hasznosítani az egységessé vált piac előnyeit gazdasági növekedésének gyorsítására, miközben az EU szabályai betartásának költségei körülbelül 600 milliárd dollárt tesznek ki. A japán gazdaság sikeresen halad középtávú fejlesztési programja megvalósításában, amelynek egyik fontos összetevője a három túlméretezettség felszámolása: a túlméretezett termelőkapacitások, a túlzottan magas és kedvezőtlen összetételű adósságállomány és a túl magas foglalkoztatottság. További fontos összetevő a demográfiai hanyatlást ellensúlyozni képes és a versenyképességet növelő technikai fejlődésre épülő termelékenységnövelés. Lényeges a kivitel növekedése is, ami egyre nagyobb mértékben irányul Kínába. Fontos változás az is, hogy az elmúlt öt esztendő során a világkereskedelem gyors bővülésében, amely mintegy háromszorosa volt a világtermék növekedésének, nemcsak az Ázsián belüli

forgalom aránya nőtt, hanem az Ázsia és Európa közötti kereskedelem aránya is (25-25 %). Nem csupán az Ázsiából származó import, hanem az oda irányuló kivitel fontossága is nőtt. 2005-ben az EU-országok Ázsiába irányuló kivitele már körülbelül egyharmaddal volt nagyobb, mint az USA-ba irányuló exportjuk. Kína kivitele az eurózónába pedig csaknem akkora volt, mint az USA-ba irányuló exportja.

Az olaj és különböző fontos nyersanyagok áralakulása főként a volt szovjet térség, a közel-keleti olajtermelők és az afrikai fejlődő országok helyzetét javította, ami a gazdasági fejlődés gyorsulásában tükröződött. Döntő tényezője volt az oroszországi gazdasági konszolidációnak, és Afrika több országa szinte példátlanul gyorsan tudta növelni termelését és kivitelét.

A bizonytalanság és a kockázat tényezői

A világgazdaság fejlődésében a következő évek során is számos bizonytalansági és kockázati tényezővel kell számolni, amelyek lassíthatják a növekedést, és jelentős változásokat hozhatnak egyes térségek, illetve országok helyzetében.

A legkevésbé kiszámíthatóak a politikai jellegű tényezők, s ezért ezeket a bizonytalansági, és nem a kockázati tényezők között célszerű kezelni. A demokraták túlsúlyba kerülése az amerikai törvényhozásban valószínűleg kizárja az újabb amerikai katonai akciók indítását a Közel-Keleten. A demokraták szerepe az amerikai törvényhozásban mindenekelőtt a világkereskedelem feltételeiben okozhat problémákat. Egyrészt a protekcionista tendenciákat erősítheti, másrészt még nagyobb mértékben teszi bizonytalanná az ún. dohai forduló sikerét, az érdemi megegyezést. Befolyásolhatja az USA és Kína közötti kereskedelem feltételeit is. A belső politikai megosztottság a gazdaságpolitikára gyakorolt hatásán keresztül kedvezőtlenül befolyásolhatja az amerikai gazdasági növekedést is. Hozzájárulhat ugyanakkor az amerikai kormány kiadásainak csökkenéséhez és a költségvetés hiányának mérsékléséhez.

A politikai bizonytalanság globális következményeinek lehetőségeit illetően különösen lényeges a közel-keleti helyzet alakulása. Ez nemcsak az olajpiac helyzetét befolyásolhatja, hanem a nemzetközi pénzpiacokat is.

Részben e térséghez kötődik a nemzetközi terrorizmussal kapcsolatos bizonytalanság is.

Az európai kontinens sem mentes a politikai bizonytalanságtól és ennek esetleges következményeitől. Különösen problematikus a volt szocialista térség. Nincs egyetlen olyan kormány sem, amelyiknek elegendő stabilitása és támogatottsága lenne ahhoz, hogy a szükséges modernizációs lépéseket zavartalanul, vagy egyáltalán végrehajtsa. A *The Economist* gyengeséggel, őszintétlenséggel, komolytalansággal, durvasággal, kötekedéssel, erőszakossággal és korrupciósággal jellemzi térségünk politikusainak többségét, akik lényegében tovább irtják a nyugati szavazókból azt a lelkesedést, ami az EU bővítésével volt kapcsolatos. Ahogy a lap 2006. október 14-ei számában fogalmaznak: „Ha a pénzpiacok szűkülnek, az a rendkívüli hajlandóság, hogy finanszírozzák a fogyasztókat és a kormányokat a posztkommunista Európában, egyik pillanatról a másikra megszűnhet. Sebezhetőségük most megegyezik az irántuk kialakult ellenszenv mértékével. A nyugati országok hajlandók kiségeíteni pénzügyileg és politikailag keleti szomszédaikat, ha sikeres és gyors reformokat látnak. Ha azonban hozzá nem értő és szemtelen populisták vezetnek ezeket az országokat, ez egész más helyzetet teremt.”

A bizonytalansági tényezők között számolni kell egyéb tényezőkkel is, például egy esetleges világgazdasági várossal és ennek gazdasági következményeivel is. A Világbank adatai szerint, annak megakadályozására, hogy a madárinfluenza jelenlegi törzse átalakuljon emberről emberre terjedővé, s kezelni lehessen az esteleges világgazdasági várossal, körülbelül másfél milliárd dollárra lenne szükség.

A kockázati tényezők mindenképp abban különböznek a bizonytalanságiaktól, hogy következményeik mennyiségileg is kalkulálhatók.

Ezek között az egyik legfontosabb tényező az olajárak alakulása. Az olajárak növekedésének közvetlenül érezhető hatását a világgazdaság növekedésére egyes szakértők a százdolláros hordónkénti árnál valószínűsítették. Alacsonyabb árszint esetén inkább a fogyasztás összetételét módosítják az emelkedő árak. Ami az energiaárak alakulásának az egyes országokra gyakorolt hatását illeti, ez a szint sokkal alacsonyabb: nyolcvandolláros árnál is megmutatkozott a kevésbé fejlett államokban. Ezekben az államokban egyébként különösen jelentős az olajárak növekedésének a belső kereslet megváltozására gyakorolt hatása.

További lényeges kockázati tényező az egyes deficit-es országok költségvetési, illetve fizetésimérleg-hiánya, finanszírozási feltételeinek, költségeinek alakulása. Különösen jelentős az Egyesült Államok nettó külföldtartozás-állománya, ami 2006 végére meghaladta a 3000 milliárd dollárt. Kérdéses, hogy a többlettel rendelkező országok meddig érdekelték a hiány finanszírozásában.

Kockázati tényezője a világgazdaságnak a dollár árfolyamának alakulása is. Az USA például meghatározott feltételek mellett érdekelt lehet abban, hogy a vele szemben fennálló követeléseket a dollár inflálásával leértékelje. Kivitelének növelése érdekében is választhatja a dollár leértékelésének politikáját.

A bizonytalansági és kockázati tényezők, valamint az ún. iránymutató adatok (*leading indicators*)* alakulása arra ösztönözték az ENSZ szakembereit, hogy a következő két esztendőre vonatkozóan pesszimista forgatókönyvet is készítsenek, amelyik az USA esetében recesszióval számol, s a világtermék csupán 1,5%-os növekedését valószínűsíti.

Jóllehet a lassulás ágazati vonatkozásai még nem világosak, úgy tűnik, hogy jelentős a kapacitástöbblet az autóiparban, a számítógépek, a mobiltelefonok, a háztartási elektronika terén. A transznacionális társaságok átértékelik tőkeexportjukra vonatkozó korábbi terveiket. Ebben egyrészt a kapacitástöbblet, másrészt a termelési költségek játszanak szerepet.

A világgazdaság és a magyar gazdaság

A világgazdasági változások hatása a magyar gazdaságra a rendszerváltást követően sokkal intenzívebb lett, s EU-tagságunk nyomán új hatásmechanizmusok is érvényesülnek. A konvergenciaprogrammal és a 2007-es esztendő ún. kiigazító vagy megszorító intézkedéseivel kapcsolatos és konfliktussá fajult hazai viták közepette különösen fontos feladat annak megvilágításai is, hogy a különböző elvárásokat mennyiben segíti vagy ássa alá az átalakulóban lévő világgazdasági környezet. Magyarország

* Ezek a következők: ipari termelés, készletek, megrendelések, építőipari tevékenységek és megrendelések, foglalkoztatottság, munkanélküliség, elbocsátások, árak, költségek, profitok, hitelek, betétek, pénzforgás, külkereskedelem, vállalati felmérések. Ezeket tovább részletezik, majd indexbe foglalják.

világgazdasági integráltsága ugyanis olyan mértékű a XXI. század első évtizedének második felében, hogy gazdasági fejlődésének szinte minden területén jelentős mértékben érvényesül a külső feltételek hatása.

Álljon itt néhány adat ennek illusztrálására 2003–2005 átlagában.

A gazdaság tranzancionáltsági mutatója:
30

(Külföldi tőkebeáramlás aránya a BNT-ben, külföldi tőkeállomány, a külföldi vállalatok aránya az előállított új értékben és a foglalkoztatottságban. A világotlag: 11.)

Az export aránya a BNT-ben: 65%

Az import aránya a BNT-ben: 68%

A közvetlen külföldi tőkebefektetés állomány a BNT százalékában: 61%

A közvetlen külföldi tőkeimport a bruttó beruházások százalékában: 20%

A külföldi adósság a nemzeti jövedelem százalékában: 70%

A magyar gazdaságot, mint ismeretes, a nemzetközi pénzvilág a felemelkedő gazdaságok részeként kezeli. Ebből a térségből, különösen a magaskockázatú országokból, 2006 során megkezdődött a tőke kivonás. Ez Magyarországot is érintette, s igen jelentős kockázati tényezője lett a magyar gazdaságnak. Ebben az évtizedben számottevően csökkent a magyar gazdaság képessége az új külföldi befektetések vonzására. A világgazdasági növekedés várható lassulásának hatása a magyar gazdaságra egészében véve még bizonytalan. Ami azonban biztos, hogy a következő években a külső hatások nagyobb mértékben következnek az EU intézményrendszeréből, mint a piaci viszonyokból. Magyarországnak alkalmazkodnia kell a maastrichti követelményrendszerhez. A konvergenciaprogram feltételeinek betartása igen komoly következményekkel jár a következő 2-3 esztendő során. A növekedés várható lassulásában meghatározó szerepe lesz az ezzel összefüggő belső gazdasági intézkedéseknek. Ezek hatására a lakossági fogyasztás 2007-ben valószínűleg két százalékkal csökken, s a beruházások növekedése két százalék körüli lesz. Nőnek az adósság-szolgálat terhei. Ebben a feltételrendszerben az exportnak mint keresleti tényezőnek a hatása nyilvánvalóan nagyobb lesz. Erre viszont kedvezőtlen befolyása lehet a külső körülmények alakulásának. A gazdasági növekedésre gyakorolt hatásával kapcsolatban figyelembe kell venni a kivitel magas importtartalmát, különösen a jármű és az

elektronikai szektorban, amelyek súlya igen magas exportunkban.

Az adott világgazdasági és belső feltételrendszer jelentős mértékben felértékelte Magyarországgal kapcsolatban is a politikai viszonyokat és ezek várható következményét a gazdaságra.

* * * * *

Eddig megjelent számaink megtekinthetők és letölthetők a www.vki.hu honlapról